

Розділ IV. ПРАВО

*Т. Г. АБОЛІНА,
доктор філос. наук, проф.,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМА СПРАВЕДЛИВОСТІ МІЖ ПРАВОМ І МОРАЛЛЮ

Проблема справедливості є постійним предметом інтересу моральної філософії. Одним із перших прикладів звернення до неї є роздуми Аристотеля про поліс, як адекватний простір справедливості. В систематичному вигляді аналіз фактичних основ використання поняття «справедливість» здійснений Д. Юмом в його концепції «обставини справедливості». На відміну від етики милосердя, або етики безкорисної турботи, етика справедливості не може спиратись на заклик «не судіть». В історії етичної думки існують приклади в яких відбувається підміна пошуку засад справедливого суспільного устрою прагненням подолати людську природу (марксизм, фемінізм, тощо). На думку Дж. Ролза, головним предметом аналізу в теорії справедливості повинно бути окреме, замкнене в самому собі суспільство, з його політичною, економічною і соціальною системою, «ізолювана національна спільнота». В умовах глобалізації проблематизується статус справедливості в межах таких людських спільнот, які або значно ширше, або вужчі в порівнянні з масштабом, що його вибрав Д. Ролз. Загальна справедливість, що враховує весь спектр соціальних цінностей, передбачає два підходи до виміру моральнішого значення «успішного життя»: по-перше, досягнення успіху виступає як важлива частина індивідуальної самореалізації, по-друге, мотивація, що спрямована на досягнення успіху слугує одним із пріоритетних засобів підвищення ефективності соціальної системи в галузі технологічної озброєності, оптимізованого управління, економічного зростання. Справедливе суспільство не може не ставити перед собою завдання побудови такого соціального простору, де кожному будуть максимально доступні ситуації переживання успіху і де успіхи індивідів і груп будуть прямо сприяти загальному благу. Водночас, шляхи подолання ресентиментних переживань вбачаються дослідниками як на шляху плюралізації поняття «успіх» (Є. Геллнер), так і при аналізі суті і функціонування практик (А. Макінтайр). Пошуки органічного взаємозв'язку між перфекціоністськими запитами особистості і дисциплінарно-кооперативним інтересом суспільства дозволять в перспективі трансформувати потреби соціальної організації в напрямі зростаючого значення справедливості.